

**TRENDY
ČESKÉHO
KNIHOVNICTVÍ
cíle pro rok 2015
a jak jich dosáhnout**

Slovo úvodem

Veřejnosti v České republice slouží systém téměř 6 000 knihoven, jejichž služby využívá přibližně 40 % dospělé populace a většina dětí a mládeže. Ročně svým uživatelům poskytnou více než 75 milionů výpůjček knih a dalších dokumentů. Počet fyzických návštěv knihoven přesahuje 24 milionů za rok, počet elektronických návštěv je ještě vyšší a dále stoupá. Je na každém knihovníkovi, aby si knihovny své čtenáře udržely a nepřestaly být širokou veřejností vnímány jako důležité instituce. Trendy v rozvoji českého knihovnictví jsou popsány ve vládním dokumentu Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2011–2015, jehož zkrácenou verzi Vám předkládáme.

PhDr. Vít Richter
předseda Ústřední knihovnické rady

Publikace vznikla v rámci projektů Quo vadis, knihovno? (Koncepce.knihovna.cz) financovaného Ministerstvem kultury ČR v rámci programu Knihovna 21. století (MK-S 4494/2013 OULK, koordinátorka projektu Mgr. Pavlína Lonská, Městská knihovna v Praze) a Centrální portál: etapa 2013 (Knihovny.cz) financovaného Ministerstvem kultury ČR v rámci programu VISK 8 (2206/2013 OULK-OLK, koordinátor projektu Ing. Martin Lhoták, Knihovna Akademie věd ČR).

Redakční úprava textu Marek Hejduk.

© Městská knihovna v Praze, 2013

Naše mise

Poskytovat uživatelům takové služby, které chtějí, aby se mohli dostat k informacím, jež potřebují.

Naše vize

Čtenář, klient či uživatel o našich službách říká:

„V krásné, přívětivé a pohodlné knihovně mě rychle obslouží příjemný, kvalifikovaný, očividně spokojený a motivovaný personál, nebo z pohodlí domova bez ohledu na moji národnost či handicap, v kteroukoliv denní či noční dobu získám bezplatně požadovanou kvalitní službu.“

Kam a kudy jdeme?

CHRÁNÍME HODNOTY

S cílem zpřístupnit každému zájemci prostřednictvím knihoven veškeré dostupné tištěné i digitální dokumenty a informace pro výzkum, vzdělávání i volný čas.

ZPŘÍSTUPŇUJEME INFORMACE

S cílem poskytovat pomocí služeb knihoven komukoliv a kdykoliv aktuální a kvalitní tradiční i elektronické informační zdroje pro potřeby vzdělávání, osobního rozvoje, volného času či výzkumu.

ROZVÍJÍME ZNALOSTI

S cílem prezentovat knihovny jako příjemné místo k setkávání a trávení volného času, jako prostor pro vzdělávání a osobní rozvoj. Představit četbu především dětem a mládeži jako jednoduchý způsob získávání informací, vzdělání a zábavy. Nabízet nejnovější literaturu a informační zdroje.

OTEVÍRÁME SE VŠEM

S cílem zabezpečit všem zájemcům v kterékoliv z téměř 6 000 knihoven standardizovanou úroveň služeb a informačních zdrojů a zároveň poskytovat přístup k internetu.

ZKVALITŇUJEME A POPULARIZUJEME SLUŽBY

S cílem nabízet služby, které uživatelé žádají, na standardizované úrovni, o nichž bude široká veřejnost dobře informována, přičemž u těchto služeb bude znám jejich společenský a ekonomický přínos.

ZVYŠUJEME SVOU KVALIFIKACI

S cílem odborně se vzdělávat a být motivovanými pracovníky s vysokou úrovní počítačové a informační gramotnosti, kteří budou uživatelům aktivně asistovat při práci s knihovními fondy a informačními zdroji. Snahou je zapojit do našich řad dobrovolníky nejen jako zdroj pracovní síly, ale také jako prostředek k užšímu propojení knihovny s místní komunitou.

1. CHRÁNÍME HODNOTY

Součástí kulturního a vědeckého dědictví jsou dnes **digitální dokumenty**, a to digitalizované, původně analogové, textové, obrazové, zvukové a audiovizuální, stejně jako dokumenty publikované v digitální podobě. Pro jejich uchování a zpřístupnění je nutné vytvořit legislativní, organizační, technické a další předpoklady. Důležité je **zavést systém povinného ukládání elektronických dokumentů** jako určité formy povinného výtisku, tyto dokumenty pak pohotově zpracovávat a centrálně je zpřístupňovat, stejně jako podporovat nástroje pro sdílenou katalogizaci. Zároveň je nutné **optimalizovat systém povinného výtisku tištěných dokumentů**. Nelze se však obejít bez zpracování a realizace koncepce trvalého uchování tradičních textových dokumentů – knih, periodik, rukopisů, historických fondů a hudebnin. Ke všem uchovávaným dokumentům musí být zajištěn **rovný přístup**, pro účely vzdělávání, výzkumu, vývoje, nebo zpřístupňování kulturního dědictví.

S CÍLEM

Zpřístupnit každému zájemci prostřednictvím knihoven veškeré dostupné tištěné i digitální dokumenty a informace pro výzkum, vzdělávání i volný čas.

Národní digitální knihovna

Cílem projektu Národní digitální knihovna je digitalizace významné části bohemikální produkce 19.–21. století z fondů Národní knihovny České republiky a Moravské zemské knihovny v Brně za účelem dlouhodobé ochrany a možnosti zpřístupnění.

Do konce roku 2019 má být podle plánu zdigitalizováno více než 50 000 000 stran, tedy přibližně 300 000 svazků. Pokud to umožní autorský zákon, bude zdigitalizovaný materiál zpřístupňován prostřednictvím knihoven převážně bezplatně. Hlavními prioritami projektu jsou dokumenty 19. a 20. století, které jsou nejvíce ohroženy degradací kyselého papíru, dále uživatelsky nejzajímavější a nejžádanější publikace od roku 1801 do současnosti a uživatelsky nejzajímavější historické dokumenty do roku 1801.

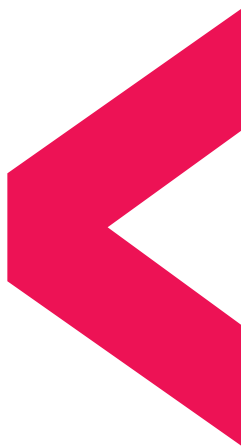
Nositelem projektu je Národní knihovna České republiky, partnerem je Moravská zemská knihovna v Brně.

2. ZPŘÍSTUPŇUJEME INFORMACE

Běžný uživatel musí mít možnost využít veškerý informační potenciál, kterým knihovny disponují. Prostřednictvím **jednotného rozhraní systému knihoven** by měl získat požadovanou informaci či dokument v tradiční tištěné nebo digitální formě **kdykoliv a odkudkoliv**. S tím je spojena **nutnost zajistit systém podpory nákupu tištěných i elektronických informačních zdrojů**. Zvláštní pozornost je nutné věnovat informačním potřebám institucí z oblasti výzkumu, vývoje a inovací, aby měly k dispozici nejnovější vědecké informace.

S CÍLEM

Pomocí služeb knihoven poskytovat **komukoliv a kdykoliv aktuální a kvalitní tradiční i elektronické informační zdroje** pro potřeby vzdělávání, osobního rozvoje, volného času či výzkumu.

Centrální portál Knihovny.cz

Připravovaný Centrální portál českých knihoven má umožnit každému uživateli získat požadovaný dokument v tradiční tištěné nebo digitální formě **kdykoliv, kdekoliv a odkudkoliv**, tedy 24 hodin denně, 7 dnů v týdnu nejen v kterékoliv z téměř 6 000 knihoven, ale i ze zaměstnání či z domova. Plánovaným výsledkem plného provozu portálu bude přehledný a komfortní přístup k fondům a službám knihoven z jednoho místa. Jeho cílem je vytvořit takové podmínky, aby každá knihovna působila jako rozhraní pro vstup do celého systému knihoven a aby byl každý knihovník schopen poskytovat komplexní služby. Spolupráce a sdílení informačních zdrojů zároveň sníží současnou roztříštěnost poskytovaných knihovnických služeb a zvýší jejich uživatelskou přívětivost. Portál by měl být zprovozněn do roku 2015 v patnácti zakládajících (pilotních) knihovnách, postupně pak ve všech českých knihovnách, které budou mít o jeho využití zájem. Za určitý předstupeň portálu lze považovat Jednotnou informační bránu (www.jib.cz).

Informace o připravovaném Centrálním portálu českých knihoven jsou k dispozici na webové adrese www.knihovny.cz.

3. ROZVÍJÍME ZNALOSTI

Knihovna by se měla stát přirozeným komunitním, vzdělávacím a kulturním centrem a své služby více orientovat na potřeby dané komunity. Je nezbytné podporovat knihovnu s důrazem na fyzické místo, jako určitou protiváhu virtuálního světa a jako **příjemný prostor pro studium, setkávání a volný čas**. Knihovny jako důležité zdroje informací a místa pro neformální vzdělávání je potřeba využívat prostřednictvím školských vzdělávacích programů i v rámci celoživotního vzdělávání. Zároveň je ale nutné **popularizovat četbu samotnou, zejména u dětí a mládeže**, jako způsob zábavy i získávání vědomostí. Řešením může být užší spolupráce knihoven a škol v projektech rozvoje čtenářské gramotnosti. Aby měly knihovny svým uživatelům co nabídnout, je bezpodmínečně nutné **zvýšit objem financování nákupu knihovních fondů**. V současné době je kvalita knihovního fondu v českých knihovnách nevyrovnaná. V souvislosti s rovným přístupem k informacím by přitom měly všechny skupiny čtenářů mít k dispozici široké spektrum aktuální literatury v tištěné i digitální formě.

S CÍLEM

Prezentovat knihovny jako příjemné místo k setkávání a trávení volného času, jako prostor pro vzdělávání a osobní rozvoj. Představit četbu především dětem a mládeži jako jednoduchý způsob získávání informací, vzdělání a zábavy. Nabízet nejnovější literaturu a informační zdroje.

Dny a noci s knihou

Podpora čtenářské gramotnosti u dětí má v současnosti různou formu. Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka vyhledává Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky (SKIP) ve spolupráci s partnery. Odměnou za nejméně jednu návštěvu knihovny a za úspěšné absolvování dalších akcí vedoucích k rozvoji zájmu o četbu, je kniha napsaná a ilustrovaná výhradně pro účastníky projektu.

Noc s Andersenem se koná již od roku 2000, a to na oslavu Mezinárodního dne dětské knihy, který se připomíná každoročně 2. dubna na celém světě v den narození známého dánského pohádkáře. Cílem akce je ukázat dětem, že četba je veliké dobrodružství. Během pohádkové noci je čeká čtení pohádek, soutěže, hry a překvapení. Akce vznikla v Knihovně B. B. Buchlovana v Uherském Hradišti. Každoročně se jí účastní na tisíce dětí v knihovnách a školách nejen v ČR.

Den pro dětskou knihu je projekt, který vznikl v Městské knihovně Děčín. Je určen k propagaci dětských knih, čtení a čtenářství, ale také knihoven jako kulturních, informačních a vzdělávacích institucí. Jako předvánoční akce bývá pořádán vždy poslední neděli před adventem a plní funkci otevřeného dne knihoven pro děti i jejich rodiče. V tento den knihovny pořádají různé výstavy, soutěže či vyhlašování literárních cen, a to ve snaze zprostředkovat lepší orientaci v dětské literatuře.

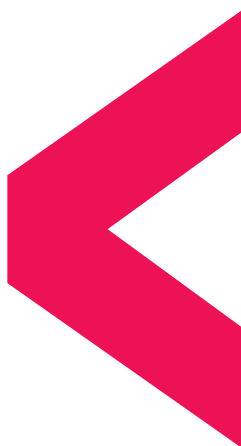
Další příklady dobré komunitní práce knihoven představují např. Městská knihovna Sedlčany nebo Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně.

4. OTEVÍRÁME SE VŠEM

Knihovny a jejich služby by měly být **přístupné každému**, bez ohledu na zdravotní stav, věk či sociální a ekonomické postavení, a to díky bezbariérovému přístupu do budov, informačním systémům pro zdravotně handicapované osoby a systému slev v případě placených služeb. Knihovny garantují rovný přístup k informacím na internetu tím, že nabízejí **bezplatný přístup k síti internet** a podporují počítačovou a informační gramotnost návštěvníků nabídkou asistenční služby při jeho využití. Celkově je nutné **rozvíjet regionální funkce knihoven** (tedy odbornou metodickou pomoc menším knihovnám) a jejich spolupráci, aby se úroveň nabízených služeb nelišila podle velikosti obce a lokality, v níž knihovna působí.

S CÍLEM

Zabezpečit všem zájemcům v kterékoliv z téměř 6 000 knihoven standardizovanou úroveň služeb a informačních zdrojů a zároveň poskytovat přístup k internetu.

Standard Handicap Friendly

Knihovna se může přihlásit ke standardu Handicap Friendly s tím, že jde o „knihovnu přátelskou k uživatelům se specifickými potřebami“. Standard se týká všech oblastí služeb knihovny – od bezbariérového přístupu, přes registrace se slevou či zdarma pro uživatele s průkazem ZTP a ZTP-P, vyškolený personál pro práci s handicapovanými, specializované fondy i technické možnosti jejich zpřístupnění, až po spolupráci s organizacemi sdružujícími osoby s postižením.

Standard Handicap Friendly vzniká v rámci **Sekce služeb osobám se specifickými potřebami SKIP**, více informací naleznete na webové adrese bezbarierova.knihovna.cz.

Příklady dobré praxe knihoven v této oblasti najdete např.

v Knihovně Jiřího Mahena v Brně **nebo** v Krajské knihovně Karlovy Vary.

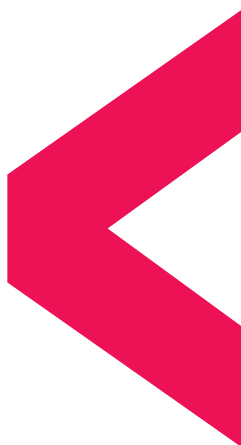

5. ZKVALITŇUJEME A POPULARIZUJEME SLUŽBY

Základem pro vytváření nových typů knihovních služeb s vysokou přidanou hodnotou je **stanovení pravidel a odpovědností mezi knihovnami** při poskytování služeb kooperativního charakteru a **vypracování standardů kvality** pro veškeré stávající služby. Na cestě k rozvoji služeb se nelze obejít bez **šetření informačních potřeb obyvatel** na národní i lokální úrovni. Veřejnost je prostřednictvím marketingu služeb nutné přesvědčit, že knihovna již není jen půjčovna knih, ale stává se informačním, vzdělávacím, kulturním a komunitním centrem, s čímž souvisí nutná **podpora marketingových aktivit**. Knihovny, jejich provozovatelé i veřejná správa by měli mít k dispozici nástroje pro hodnocení přínosu knihoven občanům. Proto je zapotřebí **vypracovat metodiku výzkumů návratnosti investic v knihovnách**, která provozovatelům knihoven poskytne zpětnou vazbu na společenské vnímání služeb knihoven a jejich hodnotu.

S CÍLEM

Nabízet služby, které uživatelé žádají, na standardizované úrovni, o nichž bude široká veřejnost dobře informována, přičemž bude znám jejich společenský a ekonomický přínos.

Standard pro dobrou knihovnu

Novelizovaný metodický pokyn Ministerstva kultury vymezuje standardy veřejných knihovnických a informačních služeb knihoven zřízených (nebo provozovaných) obcemi a kraji. Východiskem pro zpracování standardu byla podrobná analýza a rozbor statistických údajů o činnosti knihoven. Jeho cílem je stanovit takové podmínky, v nichž budou knihovny dobře sloužit všem, kteří mají o jejich služby zájem. Standard se zabývá provozní dobou, tvorbou knihovního fondu, webovou prezentací knihovny a dalšími kategoriemi nezbytnými pro efektivní fungování knihovny.

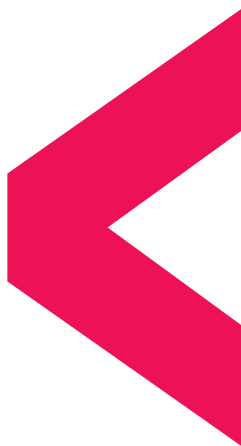
Standard pro dobrou knihovnu si můžete prohlédnout [zde](#).

6. ZVYŠUJEME SVOU KVALIFIKACI

Odborné nároky na profesi knihovníka a informačního pracovníka se stále vyvíjejí, především s ohledem na rozvoj informačních technologií, proto je nutné **zvyšovat kvalifikační úroveň pracovníků knihoven**. Současně je důležité vědět o potenciálu dobrovolnictví pro práci knihoven a **intenzivněji v činnosti knihoven dobrovolníky využívat**.

S CÍLEM

Odborně se vzdělávat a být motivovanými pracovníky s vysokou úrovní počítačové a informační gramotnosti, kteří budou uživatelům aktivně asistovat při práci s knihovními fondy a informačními zdroji. Snahou je zapojit do našich řad dobrovolníky nejen jako zdroj pracovní síly, ale také jako prostředek k užšímu propojení knihovny s místní komunitou.

Dobrovolníci v knihovnách

Dobrovolníci jsou lidé starší 15 let, kteří ze své vůle, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu vykonávají činnost ve prospěch jiných lidí nebo organizací. Dobrovolníkem se může stát student střední nebo vysoké školy usilující o praxi, člověk výdělečně činný, nezaměstnaný nebo senior zajímající se o kulturu. Podle svých možností pak může dobrovolník knihovně vypomáhat krátkodobě nebo dlouhodobě.

Příkladem dobré praxe dobrovolnictví v knihovnách je Městská knihovna Louny, kde dobrovolníci pomáhají jako lektoři, poradci nebo tlumočníci. Dobrovolníci vypomáhají například s projektem celoživotního vzdělávání pro seniory Třetí věk. Z jednorázových akcí vzbudilo v roce 2010 velký ohlas stěhování knižního fondu pomocí živého řetězu žáků základních škol, jejich učitelů, maminek i školních kuchařek. Do nové budovy knihovny bylo tímto způsobem přestěhováno okolo čtyřiceti tisíc knih.

Další příklady dobré praxe z českých i slovenských knihoven jsou uvedeny v informační brožuře Dobrovolníci pro kulturu (vydala Česká kancelář programu Culture, 2011).

Podpůrné dotační programy Ministerstva kultury ČR

Ministerstvo kultury, odbor umění, literatury a knihoven poskytuje provozovatelům knihoven, občanským sdružením a zájmovým sdružením právnických osob, jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora, dotace na nekomerční projekty z oblasti knihoven. Dotační programy se orientují na naplňování cílů Koncepce rozvoje knihoven. Všechny projekty podpořené v následujících programech jsou jednoleté.

Dotační řízení **Knihovna 21. století** podporuje práci s národnostními menšinami, integraci cizinců, všeobecnou dostupnost knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením, kulturní, výchovnou a vzdělávací činnost či dobrovolnictví v knihovnách (od roku 2014).

Dotační řízení **Česká knihovna** je určeno jak vydavatelům české literatury, tak knihovnám, které podporuje v nákupu nekomerčních knižních titulů, uměleckých děl české literatury, české ilustrované beletrie pro děti a mládež, děl literární vědy, kritiky a věd příbuzných.

Program **Veřejné informační služby knihoven (VISK)** podporuje rozvoj nadstandardních veřejných knihovnických a informačních služeb na bázi informačních a komunikačních technologií.

Program tvoří celkem devět tematických podprogramů:

VISK 1 – Koordinační centrum programu VISK

VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání pracovníků knihoven v oblasti ICT

VISK 3 – Informační centra knihoven

VISK 4 – Digitální knihovna

VISK 5 – RETROKON

VISK 6 – Memoriae Mundi Series Bohemica

VISK 7 – Kramerius

VISK 8 – Informační zdroje, Centrální portál českých knihoven

VISK 9 – Národní autority ČR

Více o dotačním řízení najdete na webových stránkách Ministerstva kultury ČR.

Program **aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI)** má prostřednictvím aplikovaného výzkumu a vývoje přispět k zachování a rozvíjení národní integrity a národních specifik v kontextu evropské a světové kultury ve 21. století tak, aby veřejné prostředky do této oblasti investované přinášely konkrétní ekonomický či jiný společenský přínos.

Program má tyto hlavní tematické priority:

- Kulturní dědictví a národní identita
- Historie a multikulturní společnost
- Technologie, postupy a materiály
- Prostředí pro rozvoj umění a uchování kulturního dědictví

Realizace programu NAKI byla schválena na období let 2011–2017. Příjemci podpory mohou být výhradně výzkumné organizace, ostatní subjekty pouze v roli spolupříjemců.

A nyní zpět na začátek...

Tento dokument je stručnou verzí vládou schválené **Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2011–2015**. Jeho úkolem není původní materiál nahradit, ale ve srozumitelnější formě poskytnout rychlý přehled o tématech a cílech, které jsou v oblasti knihoven a informačních zdrojů na celostátní úrovni vnímány jako nejdůležitější. Bez prostudování původního dokumentu se však neobejdou ti, kteří mají za úkol tuto koncepci realizovat. Najdou v ní nejen **SWOT analýzu současné situace knihovnictví v ČR**, ale zejména **podrobnosti o jednotlivých tématech a jejich cílech**.

Nechtěli jsme udělat nic jiného než zpřístupnit Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2011–2015 všem, kteří se dnes a denně pokoušejí naplnit vizi o poskytování kvalitních knihovnických a informačních služeb. Doufáme, že se nám to podařilo a že tato nová beletrizovaná verze osloví širokou odbornou veřejnost.

Prohlédněte si původní Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2011–2015.

Doporučujeme ke zhlédnutí

K vytvoření tohoto textu nás inspirovali:

Velká Británie

Britská knihovna – Vize 2020

Vydala Britská knihovna (The British Library, 2010)

Dostupné anglicky (British Library 2020 Vision)

Německo

21 dobrých důvodů pro dobré knihovny

Vydala Knihovna & Informace Německo

(Bibliothek & Information Deutschland, 2008)

Dostupné německy (21 gute Gründe für gute Bibliotheken)

a anglicky (21 Good Reasons for Good Libraries)

Finsko

Finská politika veřejných knihoven 2015

Vydalo Ministerstvo školství ve Finsku (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2009)

Dostupné finsky (Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015),

anglicky (Finnish Public Library Policy 2015)

a španělsky (Programa de las Bibliotecas Públicas Finlandesas 2015)

Kvalitativní doporučení pro veřejné knihovny

Vydalo Ministerstvo školství ve Finsku (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2011)

Dostupné finsky (Yleisten kirjastojen laatusuositus)

a anglicky (Quality Recommendation for Public Libraries)

Strategie Rady pro veřejné knihovny ve Finsku 2011–2016

Vydala Rada pro veřejné knihovny ve Finsku

(Yleisten kirjastojen neuvoston, 2011)

Dostupné finsky (Yleisten kirjastojen neuvoston strategia 2011–2016)

a anglicky (The Council for Public Libraries Strategy 2011–2016)

TRENDY ČESKÉHO KNIHOVNICTVÍ
cíle pro rok 2015 a jak jich dosáhnout

Redakční úprava textu: Marek Hejduk
Stylistická korektura: Mgr. Michaela Losíková, Bc. Jitka Roškotová
Odborná korektura: Mgr. Jaroslava Štěrbová
Sazba a grafická úprava: Anna Issa Šotolová

Vydala Městská knihovna v Praze, Mariánské náměstí 1/98, Praha 1
1. vydání, Praha 2013
Všechna práva vyhrazena

Koncepce.knihovna.cz

